

Гарматій О. В.,
канд. філол. наук

Harmatiy Olga,
Candidate of Philological Sciences

УДК 007:[35.08:342.813+37.032] (447)

Медіаосвіта в системі підготовки державних службовців як чинник ефективної професійної діяльності

Media education in the system of civil servants' education as a factor of effective professional activity

РЕФЕРАТ. Медіаосвіту державних службовців визначено як чинник успішної професійної діяльності. Розглянуто медіаосвіту як важливу передумову виконання професійних завдань і функцій та складову системи підготовки службовців органів державної влади в контексті зростаючих вимог до використання всіх видів сучасних мас-медіа в державних комунікаціях в умовах інформаційного суспільства. Обґрунтовано необхідність впровадження медіаосвіти в процес підготовки державних службовців.

Ключові слова: медіаосвіта; медіакомпетентність; медіаграмотність; державна служба.

ABSTRACT. A main objective of the study is aimed at media education as a factor of successful civil servants' professional activity. The objectives of the article have led to the use of several complementary methods. By the means of documents analysis method it has been processed the legal regulations in the field of media education; the works of famous scientists on the theory and practice of media education have been considered. The systematic analysis has allowed us to determine the place of media education of civil servants in the common media system.

The author considers the media education of civil servants as an important pre-condition of carrying out the professional tasks and functions and a constituent of the system of education of civil servants in the context of constantly growing requirements to the use of all types of modern mass media in government communications and professional activity in the informative society.

In this article it is concluded the necessity of introduction of media education into process of training, retraining and advanced training for civil servants.

Keywords: media education; media competence; media literacy; civil service.

Вступ. Для розвитку суспільства, успішного політичного, економічного, освітнього, культурного, морально-етичного поступу необхідна тісна й активна взаємодія держави та громадськості. Нині сформовано виразний суспільний запит на публічну, прозору й відкриту владу. Населення потребує активної та ефективної комунікації з владними структурами. Невід'ємною складовою взаємодії «влада – громада» є мас-медійна діяльність, яка сьогодні набуває все вагомшого значення.

Засоби масової інформації – друковані, аудіо-візуальні, візуальні, інтернет-ЗМІ – виконують властиву їм роль посередника в комунікаціях

державної влади й громадськості. Сучасний стрімкий розвиток інформаційно-комунікаційних технологій, посилення суспільної ролі мас-медіа вимагають цілеспрямованої фахової підготовки для використання медіа в професійній діяльності. Щоб адекватно залучити мас-медійний потенціал, представники органів влади повинні бути медіакомпетентними, вміти володіти певним набором медійних знань, умінь і навичок. Тож постає необхідність медіаосвіти службовців органів влади, насамперед державних комунікаторів.

Актуальність медіаосвіти та медіакомпетентності в системі державної служби особливо очевидна в сучасних умовах інформаційного суспільства,

коли на порядку денному стоять питання пошуку релевантної інформації, створення якісного контенту для ЗМІ, адекватного сприйняття й інтерпретації медіатекстів.

На жаль, в Україні медіаосвіта досі залишається фрагментарною і здійснюється переважно стихійно за явного браку інтеграції зусиль в ефективну медіаосвітню систему.

Огляд літератури та аналіз попередніх досліджень з порушеного і суміжних питань засвідчує, що у вивченні проблематики медіаосвіти зробили значний внесок такі українські науковці, як В. Іванов, Г. Онкович, А. Литвин, Б. Потятиник, Г. Почепцов, В. Різун, В. Робак, А. Сулім, Т. Федорів та ін. Теоретичні та прикладні аспекти медіаосвіти стали предметом наукового зацікавлення багатьох зарубіжних дослідників, зокрема таких як К. Безелгет, Дж. Браун, К. Ворсноп, Дж. Гербнер, Ж. Гоне, І. Жилавська, Р. К'юбі, М. Маклюен, Л. Мастерман, Дж. Пандженте, Дж. Поттер, Ф. Рогоу, К. Тайнер, Ю. Усов, С. фон Файлітзен, І. Фатєєва, О. Федоров, Е. Харт, А. Шариков, С. Шейбе та ін.

В Україні лідером та ініціатором у сфері медіаосвіти є Академія Української Преси (АУП), що започатковує ключові ініціативи в сфері медіаосвіти у нашій країні. Місія організації – сприяння поінформованому та критичному сприйняттю медіа українським суспільством, впровадження медіаосвіти в навчальний процес, залучення світового досвіду медіаосвіти. Проекти АУП у сфері медіаосвіти: підготовка навчальних і методичних посібників, створення програм навчальних курсів, проведення навчальних заходів [1]. Академія Української Преси підготувала кілька друкованих та електронних видань з медіаосвіти, авторами яких є провідні українські та зарубіжні дослідники, зокрема О. Волошенко, В. Даниленко, Д. Дзюба, В. Дубровський, В. Іванов, Т. Іванова, Л. Кульчинська, К. Левківський, В. Мележик, Ю. Мірошніченко, В. Мороз, Л. Найдьонова, І. Негреєва, Є. Новикова, О. Пашкова, Г. Почепцов, О. Федоров, О. Хоменок та ін.

Водночас, незважаючи на численні дослідження названих та інших авторів, слід констатувати, що відчутно бракує робіт, в яких розглядається проблематика медіаосвіти дорослих, передусім у межах певних професійних компетенцій, зокрема медіаосвіти державних службовців.

Невирішеними частинами загальної проблеми залишаються питання медіаосвіти службовців органів влади в контексті невідповідності між реальним суспільним запитом на державних службовців з високим рівнем медіаграмотності, з одного боку, та браком системи освіти, покликаної сприяти ефективним державним комунікаціям, взаємовигідним і для суспільства, і для державної

влади, з іншого. З огляду на це, дослідження медіаосвіти державних службовців заслуговує на значне наукове і практичне зацікавлення.

Мета статті – обґрунтувати підхід до медіаосвіти як невід'ємного компонента фахової підготовки державних службовців. Реалізація зазначеної мети передбачає виконання таких завдань: визначити пріоритетні напрями медіаосвіти державних службовців; визначити завдання медіаосвіти як складника підготовки майбутніх службовців; з'ясувати шляхи впровадження медіаосвіти до освітнього процесу підготовки державних службовців.

Теоретичне підґрунтя і гіпотези статті. Теоретичні концепції медіаосвіти сьогодні розробляють фахівці багатьох галузей знань, зокрема журналісти, педагоги, психологи, мистецтвознавці, державні управлінці, що свідчить про міждисциплінарний характер медіаосвіти та її дотичність до різних галузей знання.

Водночас, проблема медіаосвіти державних службовців не була предметом спеціального ґрунтовного вивчення. Окремо тут слід виділити дослідження Т. Федорів. Розглядаючи сучасний стан та перспективи розвитку медіаосвіти державних службовців, науковець вважає медіакомпетентність державного службовця однією з характеристик його комунікаційної компетентності, яка нині набуває все більшого значення [2].

Гіпотези нашого дослідження: медіаосвіта державних службовців є вимогою часу та обов'язковим елементом освітнього процесу підготовки державних службовців. Пріоритетними напрямками медіаосвіти державних службовців є: розвиток знань і умінь для створення власної медіапродукції з урахуванням особливостей і потреб аудиторії; формування медіанавичок для ефективної взаємодії з різними видами засобів масової інформації з урахуванням специфіки кожного з видів. Медіаосвітні елементи доцільно ввести до навчальних програм циклу професійно орієнтованої підготовки, підвищення кваліфікації та перепідготовки фахівців для органів державного управління та місцевого самоврядування.

Методи дослідження. Реалізація мети та завдань статті зумовили використання кількох взаємодоповнюючих методів. За допомогою методу аналізу документів опрацьовано нормативно-правові акти, які діють у галузі медіаосвіти в Україні та світі, розглянуто праці українських і зарубіжних учених з проблем теорії та практики медіаосвіти. У статті здійснено порівняльний аналіз розвитку медіаосвіти в Україні та за кордоном. Також використано системний аналіз, що дав змогу визначити місце медіаосвіти державних службовців у загальній медіаосвітній системі.

Результати дослідження. Професор Б. Потятиник, котрий один з перших серед українських

науковців порушив теми медійної освіти та екології інформаційного середовища, важливість яких раніше усвідомлювалася недостатньо, зазначав: «Немає іншого виходу, крім медіаосвіти» [3]. Історія становлення медіаосвіти засвідчує, що перша у світі навчальна програма з медіаосвіти була розроблена канадським ученим М. Маклюеном у 1959 р. для старшокласників шкіл міста Торонто.

Нині медіаосвіта активно функціонує у сталих демократичних суспільствах. Медіаосвіта є атрибутом глобалізаційних перетворень, явищем цивілізаційного масштабу, важливим чинником демократії в умовах інформаційного суспільства. У багатьох країнах медіаосвіта існує як система, що стала невід'ємною частиною, з одного боку, загальноосвітньої підготовки, а з іншого – масових інформаційних процесів. У країнах Північної Америки, у більшості держав Європи медіаосвіта виступає обов'язковою складовою освітніх програм – вона є або окремим предметом, або інтегрована в інші предмети.

Переваги медіаосвітньої особистості полягають у тому, що «медіаграмотна/медіакомпетентна людина має розвинуту здатність до прийняття, аналізу, оцінки і створення текстів, до розуміння соціокультурного і політичного контексту функціонування медіа у сучасному світі, кодових і репрезентаційних систем, що їх використовують медіа; життя такої людини в суспільстві та світі пов'язане з громадянською відповідальністю» [4, 94].

Першим кроком на загальнодержавному рівні із впровадження медіаосвіти в Україні було схвалення «Концепції впровадження медіаосвіти в Україні». Концепція базувалася на вивченні стану медіакультури населення України та міжнародного досвіду організації медіаосвіти. Основні положення Концепції відповідають завданням, сформульованим у Паризькій програмі-рекомендаціях з медіаосвіти ЮНЕСКО та резолюції Європарламенту щодо медіаграмотності у світі цифрової інформації. У Концепції зазначено, що медіаосвіта – частина освітнього процесу, спрямована на формування в суспільстві медіа культури, підготовку особистості до безпечної та ефективної взаємодії із сучасною системою мас-медіа, включаючи як традиційні (друковані видання, радіо, кіно, телебачення), так і новітні (комп'ютерно опосередковане спілкування, інтернет, мобільна телефонія) медіа з урахуванням розвитку інформаційно-комунікаційних технологій. Розроблення й прийняття «Концепції впровадження медіаосвіти в Україні» стало важливим аспектом модернізації освіти, покликаним сприяти побудові в країні інформаційного суспільства, розвиткові економіки знань, становленню громадянського суспільства [5]. Водночас, положення названої Концепції не стосувались безпосередньо впровад-

ження в Україні медіаосвіти службовців органів влади, державних комунікаторів.

На думку фахівців ЮНЕСКО, медіаосвіта є частиною основних прав кожного громадянина будь-якої країни світу на свободу самовираження і права на інформацію та є інструментом підтримки демократії. При цьому медіаосвіту рекомендують запроваджувати в національні навчальні плани закладів освіти всіх держав, у систему додаткової, неформальної та «пожиттєвої» освіти. Інакше кажучи, йдеться про створення таких умов, щоб кожен громадянин володів механізмом критичного осмислення та корегування інформації, уміннями здійснювати інтерпретацію, аналізувати й оцінювати медіатексти, розуміти їх суть, адресну спрямованість, мету, викривати приховане значення та шкідливий вплив окремої медіаінформації, протиставляти цьому впливу зразки високих національних культурних цінностей [6].

Дослідники медіаосвіти виділяють чотири найважливіші сфери медіаосвіти: 1) авторство, власність і контроль у медійній галузі; 2) способи досягти ефекту впливу медіатексту (способи кодувати інформацію); 3) репрезентація навколишнього середовища через медіа; 4) медійна аудиторія [7, 15–68].

Загалом завдання медіаосвіти можна звести до таких пунктів: 1) розвиток здатності до сприйняття, декодування, оцінки й аналізу медіатекстів; 2) збільшення обсягу знань політичних, соціальних, культурних підтекстів у медіатекстах; 3) розвиток навичок самовираження за допомогою різних видів медіа; 4) розвиток комунікаційних навичок; 5) розвиток навичок інтерпретації медіатекстів та створення медіапродукції.

Медіаосвіта державних службовців більшою мірою має зосередитися на декодуванні, оцінці й аналізі медіатекстів та розвитку медіанавичок для роботи з різними видами мас-медіа. До параметрів медіакомпетентності державного службовця належать не лише інтерпретативні (користувацькі) вміння, а й мотиваційні (мотиви, за якими здійснюється контакт державного службовця з медіапродукцією) та творчі (навички до створення медіатекстів згідно зі специфікою та закономірностями певного засобу мас-медіа) [8, 121–122].

На нашу думку, завданнями медіаосвіти державних службовців слід вважати формування та розвиток умінь і навичок для ефективної взаємодії з усіма видами ЗМІ – друкованими, аудіовізуальними та інтернет-медіа, а також створення власної медіапродукції. Сучасна практика державних комунікацій засвідчує, що для здійснення ефективних комунікаційних актів саме владний суб'єкт повинен виступати найбільш діяльною стороною, пропонувати різні способи і формати взаємодії з мас-медіа, активно й оператив-

подавати власну медіапродукцію, підготовлену відповідно до потреб та особливостей цільової аудиторії і специфіки конкретного засобу масової інформації.

Важливим результатом медіаосвіти державних службовців повинна стати їх аудіовізуальна медіакомпетентність. Оскільки телебачення має сьогодні чи не найбільш масову аудиторію, представникам державної влади потрібно активно комунікувати з населенням про ініціативи, рішення та діяльність органів влади насамперед за допомогою саме цього засобу масової інформації. Тож однією з медіанавичок державного службовця має бути вміння спілкуватися з тележурналістами синхронами – максимально стислими текстами, які повністю розкривають тему. Запис синхрону буде використано для телевізійного сюжету в новинах, де на середньостатистичний готовий синхрон припадає приблизно 20 секунд. Крім того, яскраві фрази мають високий потенціал цитування – у друкованих медіа, в інтернет-ЗМІ з влучних синхронів журналісти підготують цитати.

Основною вимогою до кожного медіаконтакту чи публічного виступу державного службовця будь-якого рівня компетенції є чітко усвідомлена й окреслена мета комунікаційного акту.

Серед форм запровадження медіаосвіти державних службовців доцільно виділити кілька напрямів. Це можуть бути як автономні спеціальні курси, лекційні й практичні заняття, так й інтеграція в традиційні навчальні предмети, а також різного роду тренінги, медіаклуби тощо. По-перше, процес медіаосвіти може здійснюватися насамперед через введення спеціального медіаосвітнього курсу до програм навчальних закладів, в яких здійснюється підготовка та підвищення кваліфікації державних службовців, а також посадових осіб органів місцевого самоврядування. По-друге, як шлях впровадження медіаосвіти слід також розглядати інтегрування медіаосвітніх модулів у викладання основних дисциплін, зокрема через проведення міждисциплінарних досліджень з інформаційних, комунікаційних, освітніх, культурологічних, гендерних студій та ін. По-третє, з основами медіаосвіти спеціалісти органів державної влади можуть бути ознайомлені завдяки різноманітним медіа- та інформаційним освітньо-культурним проектам, що реалізуюватимуться навчальними закладами безпосередньо або у співпраці з медіаорганізаціями, державними структурами, громадськими організаціями, іншими освітніми установами тощо.

Висновки. Актуальність і доцільність медіаосвіти державних службовців є незаперечними з огляду на необхідність оптимізації державних комунікацій. Навчання теорії та здобуття практичних умінь для опанування сучасних мас-медіа

дає змогу адекватно сприймати та інтерпретувати медіатексти, а, як результат – збільшує можливості суспільно-політичної участі громадян у житті держави, зростання громадянської активності. Тому медіаосвіту слід вважати невід'ємною частиною професійної підготовки службовців органів влади різних рівнів, а також передумовою їх ефективної професійної діяльності.

Медіаосвіта відкриває державним службовцям шлях навчитися максимально ефективно співпрацювати із ЗМІ, давати за їх посередництвом достовірні інформаційні повідомлення для суспільства, отримувати неспотворений зворотний зв'язок і на цій основі здійснювати відповідну корекцію поведінки в системі комунікацій.

Пріоритетними напрямками в медіаосвіті державних службовців слід вважати, по-перше, формування умінь та навичок для ефективної взаємодії з різними мас-медіа (преса, радіо, телебачення, інтернет-ЗМІ) та, по-друге, оволодіння теорією та практикою створення власної якісної медіапродукції як точки зору змістових, так і формальних вимог. На нашу думку, громадськість очікує цих знань і навичок від державних службовців як комунікаторів саме зараз, коли сформовано потужний суспільний запит на прозору й відкриту владу.

Медіаосвіта державних службовців може здійснюватися такими основними способами: введення окремих курсів з медіаосвіти; інтеграція медіаосвітніх технологій до чинної системи навчального процесу.

Перспективи подальших досліджень у зазначеному напрямі пов'язані з тлумаченням медіаосвіти не тільки як обов'язкової складової формальної загальної та професійно орієнтованої освіти, а й як компоненти постійної просвітницької діяльності, безперервної освіти впродовж усього «професійного життя» державних комунікаторів.

Список літератури

1. *Академія Української Преси* : офіційний сайт [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.aup.com.ua/?cat=about&subcat=mission>. – Назва з екрана. – Дата доступу : 20.03.2016.
2. Федорів Т. В. Медіаосвіта та медіакомпетентність державних службовців: перспективи розвитку / Т. В. Федорів // *Інвестиції : практика та досвід*. – 2013. – № 3. – С. 120–122.
3. Довженко О. Борис Потятиник: «Немає іншого виходу, крім медіаосвіти» / Отар Довженко [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.mediakrytyka.info/ohlyady-analytika/borys-potyatynuk-nemaye-inshoho-vykhodu-krim-mediaosvity.html>. – Назва з екрана. – Дата доступу : 26.03.2016.
4. Dorr A. (2001), “Media literacy”, *International Encyclopedia of the Social and Behavioral Sciences*, Elsevier Science Limited, Oxford, pp. 94–95.

5. *Концепція* впровадження медіаосвіти в Україні [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.ispp.org.ua/news_44.htm. – Назва з екрана. – Дата доступу : 25.03.2016.

6. *Media Education* (1984), UNESCO, Paris, 211 p.

7. *Masterman L. A.* (1997), “Rational for Media Education”, *Media Literacy in the Information Age*, Transaction Publishers, New Brunswick, London, pp. 15–68.

8. *Федорів Т. В.* Медіаосвіта та медіа-компетентність державних службовців: перспективи розвитку / Т. В. Федорів // *Інвестиції : практика та досвід : наук.-практ. журн.* – 2013. – № 3. – С. 120–122.

Reference list

1. *Academy of Ukrainian Press* (2016), “Aims and principles”, available at: <http://www.aup.com.ua/?cat=academy&subcat=about&menu=purpose> (accessed 20 March 2016).

2. *Fedoriv T. V.* (2013), “Media Education and Media Competence of Civil Servants: Perspectives of Development”, *Investments: Practice and Experience: a scientific*

and practical journal, vol. 3, pp. 120-122.

3. *Dovzhenko O.* (2010), “Borys Potiatynyk: There is no Choice except of the Media Education”, available at: <http://www.mediakrytyka.info/ohlyady-analytyka/borys-potyatynyk-nemaye-inshoho-vykhodu-krim-mediaosvity.html> (accessed 05 March 2016).

4. *Dorr, A.* (2001), “Media literacy”, *International Encyclopedia of the Social and Behavioral Sciences*, Elsevier Science Limited, Oxford, pp. 94-95.

5. *Institute of Social and Political Psychology of the National Academy of Pedagogical Sciences of Ukraine* (2010), *Concept of Media Education Implementation in Ukraine*, 20 May 2010, available at: http://www.ispp.org.ua/news_44.htm (accessed 25 March 2016).

6. *UNESCO* (1984), *Media Education*, Paris, 211 p.

7. *Masterman, L. A.* (1997), “Rational for Media Education”, *Media Literacy in the Information Age*, Transaction Publishers, New Brunswick, London, pp. 15-68.

8. *Fedoriv T. V.* (2013), “Media Education and Media Competence of Civil Servants: Perspectives of Development”, *Investments: Practice and Experience: a scientific and practical journal*, vol. 3, pp. 120-122.

Гарматій О. В.

Медиаобразование в системе подготовки государственных служащих как фактор эффективной профессиональной деятельности

РЕФЕРАТ. Медиаобразование государственных служащих определяется как фактор успешной профессиональной деятельности. Автор рассматривает медиаобразование как важную предпосылку выполнения профессиональных задач и функций и составляющую системы подготовки служащих органов государственной власти в контексте постоянно растущих требований к использованию всех видов современных масс-медиа в государственных коммуникациях и профессиональной деятельности в условиях информационного общества. В статье обоснована необходимость внедрения медиаобразования в процесс подготовки государственных служащих.

Ключевые слова: медиаобразование; медиакомпетентность; медиаграмотность; государственная служба.

